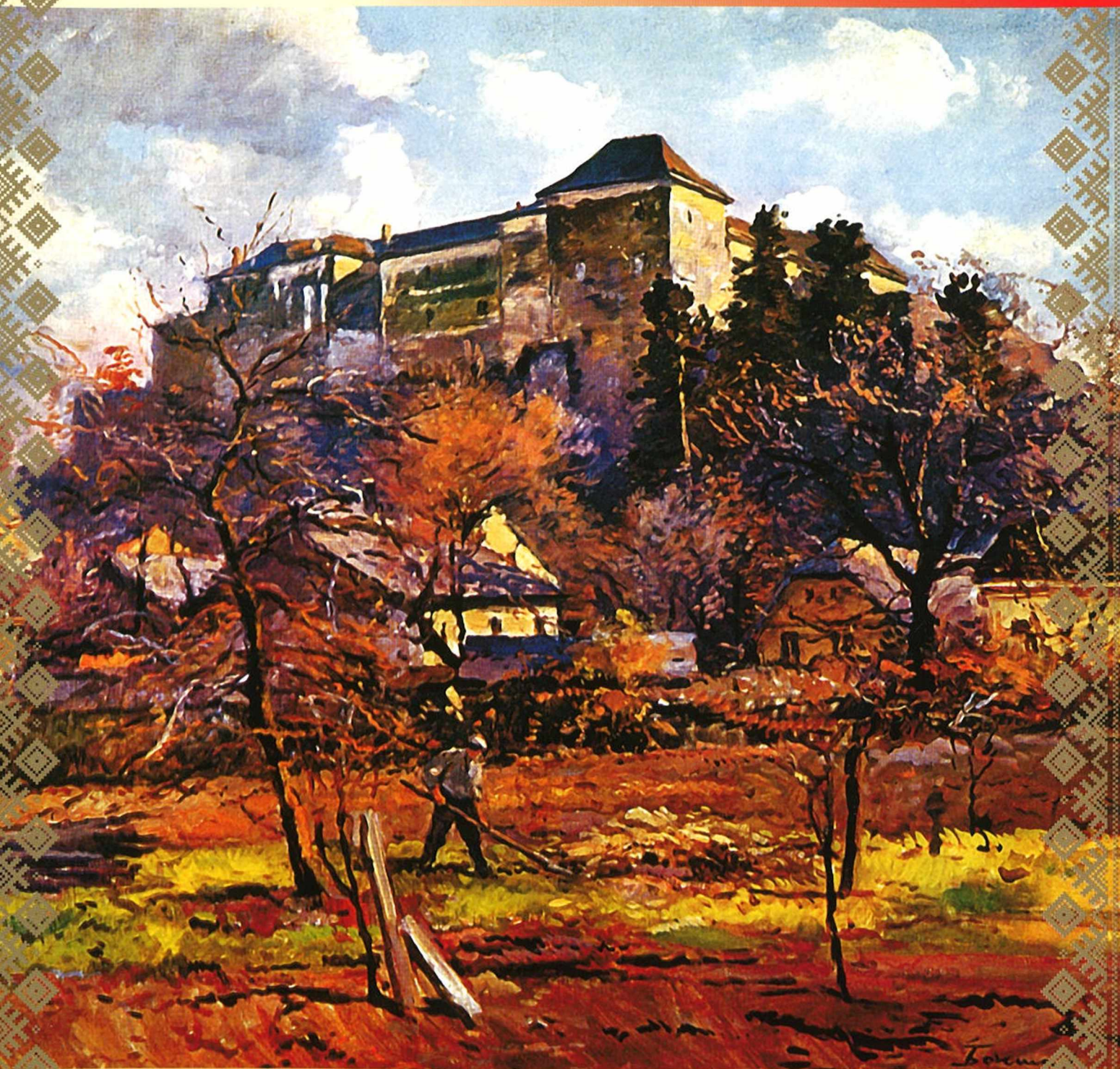

РУСИНСЬКИЙ RUSZIN VILÁG SVIT

річник IV. число 37., октовбер 2006
IV. évfolyam 37. szám, október 2006

**Юбілей великого майстра
подкарпатської школи живописи
Йосифа Бокшая**

Закончилися вибори до містних органів самоуправління. У Мадярщині організувалося 52 Русинських Меншинових Самоуправління. Из них 16 - у Будапешті. Слідус замітити, што 90% из РМС зачинають робити первый раз, даякі полностью вадь частично обновилися. Сесе относится до РМС Будапешта и окреса. Радує вто, ош мнозі депутаты уже знаомі из роботов самоуправлєній, завто интересно знати, што ся ними планує робити у 2007 році.

Мы зачали серію коротких інформацій про плани новоизбранных председателей.

РМС Ференцвароша

Як и усі русины Мадярщини, так и я активно готовилася до виборув, што отбылися 1 октовбра. Діла мене, як депутата РМС Ференцвароша, ВРМС и председателя Русинського Культурного Общества, є дуже важным и надале продовжати роботу, зачату у предыдущому циклі. Діла русинського общества Мадярщини майважнішим є стремленіє до сохранения національного идентитета, языка, культурных и релігійных традицій. Выбори пройшли успішно.

Новосозданное самоуправленіє из великими планами на будущее начало свою роботу. Лем, на жаль, выяснилось, ош предыдущий председатель и його заміститель розтратили вшыткі фінансові ресурсы и новому самоуправленію не передали ни компьютер, ни телефон, ни документацию и т.д.

Нам обсталася лем довгы. Так начинати діяльність дуже тяжко. Айбо мы учиниме вшытко, обы нас нико не остановив на тому путьови, котрый сьме намітили. На сись рук плануєме совмістну роботу из иншими районами Будапешта.

На 2007 рук, кидь дустанеме фінансовое подпорования, будут 3-4 самостоятельні міропріятия, дакулько совмістных. Маєме велику надежду організувати дітський танцювальний ансамбль. Діла успішної роботи у будучому треба активно и совмістно робити, рішати проблемы и держати связь из цивільными організаціями русинув Мадярщини и за гатарами.

Ольга Сільцер-Ликович, председатель

РМС XIII района

У XIII районі Будапешта полностью обновилося состав самоуправління. Гадаєме, ош сесе сталося завто, ош видоизмінився закон, конкретизовавши порядок выдвигенія кандидатур у депутаты. Мы думаєме зачати свою роботу у направлєнію сотрудничества из РМС других районув из національными меншинами своего района. Як член Общого Собрания ВРМС, я був на многих міропріятиях, котрі проводилися у районах Будапешта, Демрєві, Ваці, Осовді, Пийчі.

Мы из колегами теперь составляєме план міропріятий на 2007 рук. Мы хочєме, обы они отражали нашу русинську культуру, котра є дуже многоцвітнов. Думаєме, ош на наші свята прийдуть многі русины нашего района, хочєме добитися, обы наші стрічи проходили у теплуї родинной обстановці.

Иштван Гомоки, председатель

РМС VIII района

Я избраный председателем РМС VIII района на третій срок. Теперішний состав нашего самоуправления усилился двома новыми депутатами: др. С. Лявинцем и Е. Маркович. Из С. Лявинцем мы уже робили у первом циклі.

Хочєме далше продолжати и розширити нашу роботу. За 8 рокув у нашому районі уже склалися традиції, котрі мы започатковали: сяткованя Руздва, Великодня, проведення музыкальных вечеров, художественных выставок. На сисі міропріятия, як и раньше, будєме приглашати русинув из Будапешта и других міст Мадярщини. Сим переслідуюєме и другу ціль: общєніє межи русинами, што є дуже важным, бо тогды, коли єсьме уєдно, чувствуєся, шо мы - єдна сімья, нам добре уєдно.

8 рокув тому нашє самоуправленіє започатковало выдаваня русинського „Календаря-Альманаха“. Из того часа издано 6 календарей, они пользуются успіхом, їх внимательно читають русины и поза гатарами. Сесе діло мы хотіли бы продолжати также, як и зачалисьме, при подпоровані других самоуправлєній. У послідньому циклі старанієм М. Коцур было організовано изготівленіє бабовок у русинському убраню. Даякі из них мож было увидіти на наших выставках. Сєсю роботу тоже хочєме продолжати. Маєме ищи и другі плани, думаєме активно робити, а што из того вийде, укаже жита.

Др. Янош Сабо, председатель

РМС III района

Сього рока організувалося Русинське Меншинове Самоуправленіє у III районі Будапешта, де живе много русинув. Председателем выбрали мене. У циклі 2002-2006 рр. я была членом Общого Собрания ВРМС и малам возможность познакомитися из роботов самоуправления. У русинську общину я первый раз попала у Сентендре, у 2002 році на святі Успенія Пресвятой Дівы. Туды мене пригласила знакома русинська родина. Там я познакомилася из интересными людьми, бесідовалисьме порусинськи. Там я и задумалася

над тым, які глибокі наші корєні, бо, живучи раньше у Берегові на Подкарпатю, я над сим не задумовалася. Я заинтересовалася русинськов літературов, много читала исторических матеріалув, многое діла себе уточнила. И ушытка моя родина тоже стала розширяти свої познанія. то-єсть осознавати свуй идентитет. Мы маєме много планув. Особенно думаєме робити из молодими, бо они мусять продолжати нашє діло. Думаєме організувати интернет-кафе „Рутєны“, де могли бы збиратися молоді, знакомитися через интернет. Сесе было бы добре и діла тых, котрі глядають роботу. Маєме на гадці організувати дітчий, вадь молодіжний ансамбль, бо знаєме, ош діти из русинських сімей учаться у разных гимназіях и музыкальных школах, и совмістні занятія могли бы їх зблизити. Думаєме познакомити мадярув из русинськов культуров, традиціями, русинськов кухнєв.

Думаєме держати связь из русинами, котрі живуть у других містах Мадярщини: у Мучоню, Ніредьгазі, Маріапавчі, робити общі міропріятия. Дуже хочєме, обы многое из задуманого максимально осуществилось.

Валерія Моріляк, председатель

Юбілей великого майстра подкарпатської школи живописи Йосифа Бокшая

2 октобрія исполняє 115 років із дня народження одного із основателів подкарпатської школи живописи Йосифа Бокшая. Вун є художником од Бога, його творчество одзеркалює повну гармонію його личности із самим собом і своїм життєвим оточенням. Йосифу Бокшаю свойственно дуже острєе чувство красоти, котру вун, як нікто другий, муг перекласти на полотно. Сесе є секретом бокшаєвської живописи, його пейзажів, портретів і композицій. Думаєся, ош не є чоловіка на Подкарпатю, котрый бы не чув вираження „бокшаєвська осінь“, розумівучи под тым несравненні краски різних оттінків жовтого, огняного черленого, бордового, котрыми художник неповторимо отображав у своїх картинах прекрасну карпатську осінь.

Йосиф Бокшай родився 2 октобрія 1891 року у одному з майфайных міст на Подкарпатю - Кобылицькуй Полянї, у родині греко-католического священника. Гімназическі роки провув у Мукачові. Проявив не лем інтерес, а і талант до рисования, про што говорить автопортрет, написаний ним олайом у 1906 році у 4 класі гімназії. Послі окончання гімназії у 1910 році, Йосиф Бокшай поступив на педагогическоє відділеніє Будапештської Академії Художеств. Його преподавателем по живописи був извѣстный мадярський живописець Імре Ревес, котрый довгий час жив на Подкарпатю. Слідив за творческими успіхами Бокшая преподаватель Ужгородської гімназії, извѣстный художник Ігнацій Рошкович. Вун був другом родини і був якраз тым, кто совітавав юному Бокшаю серіозно занятися живописом. Послі окончання Академії, у первый день войны, 1 августа 1914 року Йосифа Бокшая мобілізувуть рядовым вояком австро-мадярської армії. У марті 1915 року вун попадає у плін руської армії. Майже за 2 роки вун перебував у Туркестані, Бухарі, Самарканді, пісках Каспія, затым його переводять на Україну у Павлоград. Містный поміщик Н. Грабовський дав у розпоряженіє художника собствєнну бібліотеку, забезпечив його красками, дякувучи чому ним были написані жанрові картини і пейзажі на містну тематику.

Веснов 1918 року Йосиф Бокшай вертаться із пліна у рідный край і зачинать педагогическу діяльність у Ужгородській горожанській школі, а із 1919 року - у Ужгородській реальній гімназії, у котрій робить до 1915 року.

На малєваня у молодого Бокшая было мало часу, малює лем на канікулах, айбо живопис усе сильніше входить у його живот, стає його смыслом і содержанием. 20-і роки были роками познания художником

свого рідного края, його прекрасної природи і високого совершенства народного искусства.

Молодой Бокшай загораєся ідейов „великого національного реалістичного искусства“. Уєдно із Ерделієм вун думає основати своєобразный „подкарпатський Барбізон“, мечтає про тоті часы, коли много талантливых художников отображать у композиціях, у прекрасных цвітах цільный образ Подкарпатя. „Наш край

дає дуже много матеріала діла художньої творчости“ - говорив художник, - ни єдно місто на землі не може порувнятися із його горами, долинами, народом. Віруву, ош коли комусь удасться художественно отобразити у повнуй красоті душу нашого русинського народа, возникне типичное, особенное искусство Подкарпатя“.

Із первых своих самостоятельных крокув Й. Бокшай твердо став на позиції реалізма, і ништо не могло змінити його глибоких убіжденій. Народ і природа Подкарпатя, його села і долины, горы і лісы - се головна тема і содержание искусства Бокшая. Верховина, де у майчистому, нетронутому виді сохранилася самобытность русинського народа, став

діла художника жерелом творчости. У 1923 році Бокшай пише картину „Верховинець“, котра утвердила у живописи образ подкарпатського селянина не як етнографічний персонаж із екзотичным лицем, а реального, живого чоловіка.

До безусловных удач Бокшая принадлежит і його картина „П'яц у Ужгороді“ (1927). Художник изобразив колоритні типажі селян, горцики, довжаньки і другу

Сяті землі Руської. 1935 р.

Ужгород. 1947 р.

керамическу утварь. Уєдно из сим йому удалось передати утомленость, повсякденну якусь людську журу. Настрой картины - минорный. Пейзажна живопись художника тых часув отличаєся емоціональнов насыщенностью. Вун дуже много робить над своими пейзажами, завто они такі необыкновенно поетичні, лишєні майменшого схематизма. Сєсе относится до картин: „Зима” (1927), „Первый мороз” (1927), „Вид Ужгорода” (1928) и пузнїших. Про глубоко духовность художника дає предствалєнє прекрасный пастельный „Автопортрет”, выполненный у темно-синїх тонах.

Особеннов страницьов творчества Й. Бокшая конца 20-30 рокув є його работы на релїгїозну тематику. Из сього цикла особенно извїстными є композиції „Проповїдь” (1926 р.), „Святой Иоанн Златоуст на Літургїи” (1927), „Учителї восточної вселєнської церкви”, „Святї руської землї” (1934-1935).

Майхарактерным из монументальных пейзажей Бокшая є його грандіозный - сїмдесять два квадратных метра - плафон ужгородського Кафедрального собора „Воздвиженїе Чесного Животворящего Хреста” (1939).

На протяженїи 30-40 рокув ХХ ст. Й. Бокшай из успїхом принимає участие у выставках, котрі проходять у Брно, Празї, Братиславї, Кошицях, Будапештї, Ужгородї и Мукачовї. Особенно извїстными работами сього перїода є „Село Богдан”, „Село Волосянка”, „Осінній пейзаж” (1934), „Село Ужок” (1938). У знаменитуй картинї „Ужок” острое впечатленїє дають не лєм деталї картины, а чувство простора, бездонного неба, а уєдно се є и образом землї, на котруй родиться, живе и робить русинський селянин.

Из-под пензлика майстра рождаєся ціла серїя жанровых картин. У таких работах, як „Гуцульська свальба”, „Колядники”, „Зимушный танець”, „Дївчата”, ярко отражаєся національный колорит. Народні традиції, танці у колоритному святочному убраню художник изображає из великов достовірностью и усе на фонї прекрасных пейзажей.

У первуй половинї 40-х рокув Й. Бокшай уєдно из А. Ерделї організовали „Союз подкарпатських художников”, куды вошли Ф. Манайло, А. Коцка и много молодежи. У 1946 році послї так называемого „воссоединения”

Подкарпатя из Украйинов, Бокшай, Ерделї, Коцка и Манайло активїзовали свої усилия и організовали у Ужгородї Художественное Училище прикладного искусства и создали Областный Союз Художников.

У 40-50 роки Й. Бокшай пише серїю великих композицій, котрі принесли художнику великое общественное признание. Се такі роботи, як „Бокороші” (1946-1947), „Строительство моста” (1948), „Ужгород” (1947), „Терен цвіте”, „Золота осїнь” (1953). Они наповненї світлом, теплом. Из того часа картины Й. Бокшая Выставляются майже на ушыткых групповых выставках не лєм на Украйини, а и у Москві, (выставка произведений закарпатських художников у 1966 році у Москві). Персональна выставка И. Бокшая состоялась у 1971 році у Ужгородї).

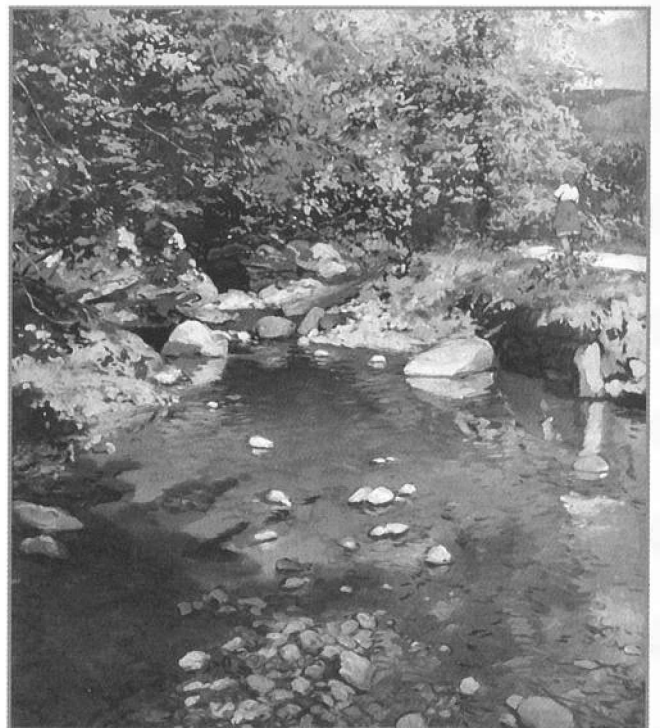
Много подкарпатці памятають Й. Бокшая у його неизмінному беретї из єтюдником у руках. Вун исхोдив много міста нашого края и усе находив майфайні міста, котрі изобразив из лєм йому присущим національным колоритом, неповторимыми красками. Умер Й. Бокшай 19 октовбра 1975 рока у Ужгородї, де похоронєный на цвинтарї „Кальварїя”. Його имня присвоєно Закарпатському художественному музею. Й. Бокшай усе придержовався принципа „Треба творити доброе и честное искусство”, у чому вун був непревзойденным Майстром.

Составила д-р. М. Лявинец

Лїтературні жерела:

Г. Островський „Образотворче мистецтво Закарпаття”, Мистецтво 1974

О. Приходько, Г. Рижова „Йосиф Йосифович Бокшай”, Калєндар краснаєвичих памятних дат на 2006 рік, Видавництво В. Падяка, 2005

Піля потоку. 1950 р.

Резиденція - ужгородський греко-католицький кафедральний собор

Мої впечатления и история.

Резиденція - сесе чудесный храм, вун у нашу жизнь занимае самое важное место. Межи стінами храма молилися и розмышляли многі генерації, туды ходили сімї, студенти, старі, молоді. Собор давав нам силу. Могли сьме зайти на Службу, Утреню, Вечерню, на майські або октовброві молитвы, айбо ипен на даяку свальбу. У соборі був файный хор, у котрому участвовали студенты духовной семинарії. Студентство каждую неділю слухало Службу профессора Еміла Бокшая.

История доказуе слідує: Австро-Мадярська цисарка Марія Терезия и її сын покровительство-вали строительству церковей. Под час монархії побудовали много церковей, не беручи во внимание различия у вероисповедовании. Як обходили варош, путь їх привюв до Ужгорода. Упозирали варош, выбрали самый высокий холм, который возвышався над варошом, назвали його „Прелестным холмом“, уповіли, ош туй треба побудовати такой собор, штобы мав дві турні из чудесными парадными куполами, обы возвышався над Ужгородом. Вход мав мати чотыри колонны, котрі окружали из чотырех сторон гарадиці. Межи тым согласовали из руководством варош, што покладуть такі звоны, обы їх голос было чути не лем далеко на долині, но и межи Карпатским горами, бо Марія-Терезия знала, што у горах аж до Польши жийуть русины, котрі дуже набожні.

І Высочество и сын постановили, обы звон назвали Иваном, бо се было самое розширенное имя у русинов. Єден муй сокласник, Дюри Неймет, жив у Собранцях, и по неділям и там было чути звон Ивана.

Далі розпорядилися, обы:

- у замку Другетов, што розположенный близько до строящегося храма, розмістили духовну семинарію, обы было кому обслужити резиденцію

- по сусідству из резиденційов, де была начальна школа, открыли учительську семинарію, обы школьников Ужгорода воспитывали и обучали на высокому уровни

- приходящі из сел учитися у сесю институцію, доставали міста у общежитии.

Я тоже туй ся учила, но не жила в общежитии. Наш директор був о. Дьордь Чургович, который усі свої силы отдавав учительській семинарії. Про построение Кафедрального собора я чула от трех своих учителей - Сабова Мишко бачия, проф. Иванчо и проф. Григаши.

Резиденция - по предписаниям нашей греко-католической церкви - состоит из трьох частей. Олтарь Службы Божой - туй хранять просфору, туй хрестять дітей, туй правлять Службу Божу. У головнуй части сидять и стоят віруючі, котрі прийшли на Службу. Туй находится ищи кафедра, а напротив неї трон епископа. Резиденція мае ищи пять вспомогательных олтарів. Межи сими двома частями находится иконостаз из Царскими

Воротами. У меньших сільских церквах иконостаз нийе. Третья часть - хоры.

Там співають студенты духовной семинарії. Руководителем хора був знаменитый Милославский. Хор Кафедрального Собора основав Константин Матезонский у 1858 р. У наш час на Службі співають не лем духовні, но и цивільні хоры. Праздник (отпуст) Собора - 27 сентября, на Праздник Воздвижения Святого Хреста.

Сей праздник выдліяєся из шора, тогда сюды зізжають епископы из цілої Европы.

За отпусом самое великое сято - се Великдень. Коли святят Паску, то вірники строятся у ряды, выставляють свої сяточні кошары из пасками, шунками, колбасами, жовтым сыром, яйцами и вином. Епископ и шість священников ходять от кошара до кошара, святят паску пуд звоны. У мої часы епископом був Александер Стойка, который свойов добротов и щедростью обдаровывав бідных дітей у школі, подаєє материальну помощь старым, молодым парам, и се вшытко у стінах Резиденції.

Пуд Резиденційов находится глубокий склеп. Туй похоронені священники, епископы, монахи. До Резиденції ся относит и епископський дворец, который мае зеркальный зал из портретами вшыткых до сього часа служивших епископов, из Университетских библиотек. Я была там тричі и каждый раз ся восхищала його красотов.

Три мої учителя учили нас, што наличие Резиденції позволило построение нашей гимназии на площади Другетов, и за все се можеме дяковати Марії Терезії и Королю Йосифу II. Кидь приїду дому до Ужгорода, все зайду на Службу до Кафедрального Собора. Ищи дашто дуже важное про Кафедральный Собор: у 1939-41 рр. была проведена реставрація Собора. Се мені зато важно, бо наш учитель рисования доброї памяти, Йосиф Бокшай - знаменитый художник Подкарпаття - проводив сю роботу. Зато, коли уже стояли піса до реставрації, пуд ведением дочки пана профессора, Норіки, наш клас ходив побзерати на работу.

Вертавучися до Марії Терезии и Йосифа II: Ужгороду приказали, штобы окрім Резиденції были побудовані церкви и діла других віроисповідований - римокатоликов, реформатов, унитаріев, евангеликов, жидов. Через якийсь час богатое жидувство построило прекрасну синагогу, котру послі світової войны хосновали як філармонію. Типирь сю синагогу причислили до світового наслідія, из тым пояснением, што красота та цінность синагоги не мае пары. За се вшытко можеме дяковати Марии-Терезии та Йосифу II.

Йолана Чегиль

учителька на пенсии

Потовмачиве др. Янош Сабов

Юлій Віраг (1880-1949) 125 років із дня народження художника-портретиста і майстра іконописи

Школа живописи на Подкарпатті пройшла свій особий індивідуальний шлях. Вона має свої особливості. Її представителям, від самого зародження і до даних днів, притаманна велика любов до рідного краю, до його природи, до його людей, до їхнього життя, традицій. У 20-30 роках на Подкарпатті розцвіло таке професійне образотворче мистецтво, котре звернуло на себе увагу не тільки в Європі, а й за океаном, і котре по праву гордиться русинський народ.

Появляється нова генерація молодих художників, творчість котрих значительно оживляє художественне життя краю. Проявлення великого поднесення зв'язано із такими іменами, як Д. Віраг, К. Ізаї, Д. Іяс і інші. Айбо честь називатися першим значительним живописцем Подкарпаття по праву належить Дюлі (Юлію) Вірагу, у творчості котрого особливе місце займає зображення краси рідного краю.

Родився художник 1 вересня 1880 року у Хусті. Його у дитинстві проявляються великі здібності до малювання і живопису. У липні 1898 року Юлій Віраг робить у Нодьбанській школі-колонії. Художественне виховання дується у стінах Мюнхенської Академії Художеств, де він навчався у 1898-1899 роках у класах Ш. Холлоші і Л. Леоффе. Там молодий художник добре освоює академічний малюнок, композицію, специфічну чорноту живопису: більшість його полотен написані у темних тонах і півтонах із характерними світлими проблисками.

У стінах академії Віраг зустрічається із молодим Ігорем Грабарем, у бісідях із кимось знайомиться із руським образотворчим мистецтвом, із роботами І. Рєпіна, В. Верещагіна, А. Васнецова, персональні виставки котрих мав можливість відіти у Мюнхені.

Слідуючим етапом його художественного виховання стало навчання у Будапештській „Школі образцового малювання“ професора Балло, де художник проводить два роки. Художественне мистецтво Дюлі Вірага натурально виростає, оскільки вже із 1900 року портрети молодого творця експонуються на виставках. У 1903 році по запрошенню Франца Ленбаха молодий художник бере участь у його ретроспективній виставці у Мюнхені, де були представлені два його портрети.

Матеріальна незадоволеність на Утцюзині, прагнення до самосовершенствования, бажання дознатися про вишукано самому і воочію, вимуштують художника до частих подорожей, у частині до Парижа, де він деякий час навчається у Академії Жульєна. Одним із найлюбиміших учителів Вірага у Франції був художник Де-Лоран, при содійстві котрого у Мюнхені виставлялися роботи художника на релігійну тематику. Згодом були подорожі у Італію, Іспанію. А у 1901 році Дюла Віраг виїжджає за океан до Америки. Там у Нью-Йорку створює величезну композицію, за котру достав першу премію, „Коронація Діви Марії“.

Вертнувшись на Подкарпаття, Юлій Віраг живе спершу у Ужгороді, згодом перебирається у Мукачово,

котре стає місцем його постійного проживання. У 1906 році він отримує замовлення на розпис іконостасу у монастирі на Чернечій горі. Робота продовжувалася 7 років. Майбутньому художнику вдалося розписати плафон „Славослов'є“. Крім розпису монастирської церкви на Чернечій горі серед монументальних робіт Дюлі Вірага слід згадати розписи іконостасу і алтаря у Новому Давидкові, іконостасу у Буковці Воловецького району, розпис церкви у Брестові, іконостасу у Чоловцях. Одним із найкращих образів художника є образ Успення Пресвятої Богородиці, котрий знаходиться у Успенській церкві у Зняцкові. Із 1928 року Юлій Віраг був призначений урядовим живописцем Мукачівської єпархії. Перша Світова війна порушує розмірений ритм життя і творчості художника. Дюлі Вірагу не вдається відкритися од мобілізації до австрійської армії. Із 1915 до 1918 року він був на італійському фронті. За цей час художнику майже ані раз не вдається взятися за пензлик. Із фронту він вертається хворим чоловіком.

Юлій Віраг (ліворуч) у майстерні Корнелія Фенцика (у центрі)

У 20-х роках Ю. Віраг жениться і живе із жінкою у домі по вул. Ужгородській, а згодом по вулиці Павлова (теперішнє названня вулиці у Мукачові). Дітей у художника не було. Наслідками Вірага стали діти його жони від другого шлюбу. Життєвий шлях художника закінчився 22 березня 1949 року у Мукачові.

Крім монументальних розписів, найлюбимішим жанром живопису Дюлі Вірага був портрет. Пластика і чіткий впевнений малюнок становлять основу його творчих робіт, куди входить і портрет. Художник просто і безпосередньо розповідає про чоловіка, про його характер. Творець нігди не відмовлявся від замовлень - натурально його цікавив портретний живопис. Дуже часто героями його жанрових портретів є прості люди із „низов“, селяни, діти із вулиці, ремісники і інші, котрих він дивився на вулицях Ужгорода і Мукачова. Серед його найкращих робіт „Портрет жони“, „Забіяка“, „Оголена“, „Балинт бачі“ і др.

Творчість Вірага - важливий етап у історії мистецтва Подкарпаття. Він став одним із перших художників, котрий своїми творами створює і розвиває світський живопис у своєму рідному краї. На жаль, його творчість не вивчена ґрунтовно, особливо, його монументальна живопись. Гадано, оскільки мистецтво художника, котрий своїм творчеством доклав необхідності професіоналізму, як фундамента для розвитку образотворчого мистецтва, скоро буде краще вивчено і відкрито нам і інші досі невідомі грані творчості Юлія Вірага.

Оксана Гаєрош
Потовмачила д-р. М. Лявинець

Календар краєзнавчих пам'ятних дат за 2005 рік, Ужгород,
Видавництво В. Падяка

„Энциклопедия Подкарпатской Руси“

Не віруєся, як скоро біжить час. Пять років тому мені випало честь представити перше видання ЕПР ищи на боках новинки „Вседержавный Русинський Вістник“ У тот час за ЕПР писали многі новинки шилияких держав, особливо таких, де живуть русины, то была по правді „бомба, котра вибухнула у Ужгороді“. Так што ся стало за пять років? Составитель ЕПР, видячи великий успіх первого видання, приложив много сил, значительно переробив и розширив матеріали, котрі ся появили у другому виданю. У свій час перше видання ЕПР дало нам новий імпульс у тяжкому русинському новинарстві. Хосновали сьме матеріали ЕПР, коли припаровали сьме матеріали и діла видань Календаря-Альманаха 2002-2006, и у нашуй новинці „Русинський Світ“. Особенно радує редакцію новинки и тот ілюстративний матеріал другого видання ЕПР, котрый говорить и про нашу інтелектуальну общность. Мож найти много сходности ілюстративного матеріала ЕПР и „Русинського Світа“, што говорить про общность нашого художественного вкуса. Таким и має сотрудничество межи нами - русинами, бо иншак нам было бы много тяжче воплотити нашу общу ідею - вернуть свої цінности, духовность, культуру и историю.

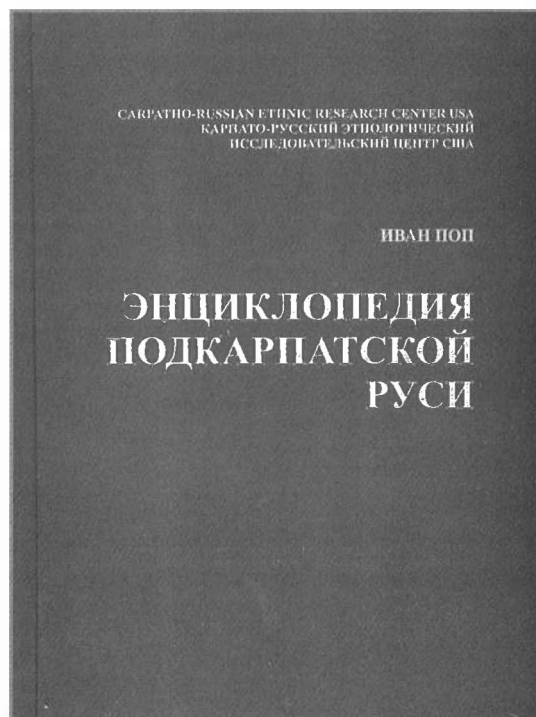
От имени редакции **др. Степан Лявинец**

Спередслово ид другому виданю

Минуло пять років, як вышло перше видання „Энциклопедии Подкарпатской Руси“ (дале ЕПР). Тото предположение составителя, ош видання сякого рода необходимо, и ош діла сього настав час, подтвердила реакция читателей, солідных ученых и широка общественность. Не позиравучи на вто, ош Украина має глубоки економічні и соціальні проблеми, котрі, як ся виділо, отвернуть интерес ид сьой книзі на задний план, сися книга не обсталася довго лежати на полицях книжных бовтув. ЕПР приобретали учени, журналісты, русины, два покоління котрых не знали не лем свою историю, айбо и своего имени, этнонима. За сим виданням приїзжали у Ужгород заинтересовані читателі из со-сідних держав, при тому не лем русины, айбо и украинські орієнтовані читателі и діятелі (у котрых не склалося негативного отношения ид ЕПР). Они вшыткі, як уповіли рецензенты, дустали у свої руки солідное академічне видання, котрое было составлено на типирішньому уровни европейської енциклопедистики. Независима ужгородська и киевська преса (печатна и електронна) из восторгом называла ЕПР „историчнов бомбов, котра вибухнула у Ужгороді“. Русинам и їх доброжелателям ЕПР открыла историю края Подкарпатської Руси и її народа. ЕПР показала, ош Подкарпатська Русь йсе не безыменна территория, якась „область за

Карпатами“, а Отцюзнина многострадального народа, народа, котрого сталінський, а пак и слідуючі за ним вшыткі другі режими насильно лишили не лем свої державности, свої истории, айбо даже своего этнонима, што само по собі являєся нечуваным у истории Европы. У тот же час выход у світ единственного у своему роді енциклопедичного видання став своеобразнов демонстраційов пробуждения (возрождения) сього бесправного народа - подкарпатських русинов. Русины заявили они живі, знаять свою историю и культуру, розумівуть їх смысл и значеніє, требують восстановления своїх природных національных прав и обеспечение их достойного развития у новуй свободной и единой Европе. Высоко оцінили ЕПР у загатарных научных кругах. Составитель, авторський колектив выражає глубокую подяку вшытким доброжелателям, читателям ЕПР, її рецензентам, ученым, вшытким, ко помагать популяризації видання. Айбо прозвучав и другой, ворожий русинам голос. Голос украинського націоналізма и постсоветского унітарізма. Уд сього голоса само по собі нич конструктивного чекати не мож было. Айбо при сьому тон и форма сього голоса были дуже характерными, гиби їх источник происходил из той фійовки, куды история уверла уже ухосновані и надумані теорії, из ними уедно и тых, ко їх хосновав у тоту мрачну сталінську эпоху. Реакція української стороны была выдержана у дусі знамого ганьбованого діла европейської державы документа, виробленого кївськими властями „План заходів щодо розвязання проблем русинів-українців“ (1966). Сись „План“ предписовав украинським чиновникам вшыткими средствами давити русинське движение у державі и за гатарами. Инициаторами кївського „крестового похода“ проти ЕПР были русинські потуреченці, котрі мали отробити даровані їм академічні титулы. Як знаєме, потуреченці у ушыткі часы страдали комплексом неповноцінності, бо они мусили доказовати двічі свою приверженость приобретенной національности собі и своим работодателям. Иппен они спровоковали „обсуждение“ ЕПР кївським академічным „обществом“.

У Києві было создано общее собрание вшытких украинських академій. На собраніи при молчаливому согласі сотен присутствующих ученых, академікув, членов-кореспондентуе, докторов наук, професоров, докладчиком (дакотрым О. М-чем) было уллято непостижимо много паскуди, кляуз у стилі доносов тоталітарної еры на автора ЕПР. Нич другого од чоловіка из извращенным сознанием не мож было чекати. А ид тому у професіональному плані - беспомочного чоловіка (літературозавець „аналізіровав“ роботу професіонального историка и політолога). Усердіє його мож было порозуміти, бо вун одробляв свої „тридцять серебряникув“. Опсталася лем непорозумілов позиція присутствующих у залі сотен украинських ученых, котрі безропотно и безучастно слухали ядовиті излиянія „докладчика“. Никому из представителей украинської

ученої еліти і на гадку не прийшло устати і остановити сись потік кляуз у адрес загатарного колеги, громадянина Чеської Республіки, котрого там не было. Етика научных обсуждений оказалась незнамов діла українських учених. Они и через десять років пусля того, як пав тоталітарний режим, не осознали, ош живуть у ХХІ ст. и ош як виштыкі жиєме у Центральній Європі и у полной мірі хоснуєме обретеный дар свободы слова, есьме толерантні ид другому мнению и убѣждениям. У всякому разі не признаєме методов поливания паскудо оппонента, котрого при тому туй ние. Украинським ученым и у гадці ние, ош у ученого из другої державы, представителя другого народа, другої культуры и идентитета, годно быти другое мнение про историю русинського народа (котрое не согласуєся из мнением украинським), и вун має природное право громадянина демократичної державы публично выразити свое мнение. Мені откровенно жаль тых учених, котрі попарно, як у тоталітарні часы, сиділи у тому залі Академії, у міазмах брехні, клеветы и инсинуацій. Они, очевидно, до сього часа, по выражению великого А. П. Чехова, не выдавали из себе по каплі рабуберы тоталітаризма, не порозуміли, ош каждый свободный чоловік (кидь вун таким себе осознає), годен мати свое

мнение на поставлені часом, животом и науков проблемы. З другого бока, украинська еліта, котра зобралася у залі Академії, своим покорным присутствием и не осознала того, оказала честь труда русинського энциклопедиста и русинський энциклопедіи. Такої чести не удостоилася до сих часув ани една книга украинських авторув. Завто, исходячи из подобної реакції украинської ученої еліти, из текста другого видання ЭПР, мы исключили био-библиографічні матеріали про абсолютну більшість украинських діятелюв. Писати про них мы даме возможность украинським спеціалістам у области энциклопедистики. У другое видання ЭПР включені нові по содержанию и формі статі по географії и истории края, дополнені статі по истории культуры, этнографії, исправлені и доповнені био-библиографічні статі. Повністю обновлена иллюстративна часть ЭПР, принципиально зміненый її характер и содержание. Новое видання ЭПР розраховано на читателів-русинув, їх цімборув, доброжелателюв, а такой и непредвзятых учених-русинистув уштыкых держав.

Доктор исторических наук **Иван Поп**
Хеб, Чеська Республіка, 2006.
Товмачив др. **Степан Лявинец**

Іоанікій Базилович є основателем русинської історіографії

Іоанікій Базилович родився у 1742 році у селі Гливищах на Ужгородщині у бідній селянській родині. Закончив богословські штудії у Ужгороді и Кошицях. Приняв монашество у Мукачевському монастирі, де 38 років прослужив протоігуменом.

У Мукачевському монастирі Іоанікій Базилович изучав документи Федора Корятовича, грамоты мадярських королів про основаніє монастиря. На основаніи сих документув вун написав книгу про історію Подкарпатя под названієм „Краткие сведения об учреждениях Федора Корятовича”. Книга написана на латинському языку и была издана у Кошицях у 1779 - 1781 рр. У книзі детально изложена історія церкви на Подкарпатю, зачинаючи из майдавніших часув

и также історія Мукачевського монастиря. Базилович назвал имя первого игумена Мукачевського монастиря Луки, который был утверждён грамотов короля Матяша у 1459 р. Первым епископом, проживавшим у монастирі, Базилович назвал Іоанна, назначеного королём Уласло у 1491 році.

Базилович также описав історію создания Мукачевської епархії до 1780 рока, то єсть до заложенія первого камня под основу строительства каменной церкви на монастирській горі епископом Андрієм Бачинським.

У „Кратких сведениях...” И. Базилович доказовав, ош „руское племя” жило у Карпатах иши до прихода мадяр, розказав про просвітителюв, солунських братув Кирила и Мефодія, котрі путём на Моравію даякий час перебували на Подкарпатю.

Умер И. Базилович у Мукачевському монастирі у 1821 році, там и похороненый.

М. Дочинець
В. Пагіря
„Енциклопедія Мукачєва”

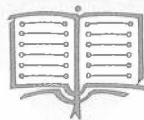
Стипендія Стівєна Чєпы у сфері русинських студій

Стипендія Стівєна Чєпы была заложена у 2001 році при Центрі європейських, російських і євроазійських студій (CERES) Торонтського університету. Ціллю стипендії є стажованя при Торонтському університеті аспірантєв, учених і культурных активістєв із європейської Отцюзнины, котрі роблять над разными аспектами карпаторусинських студій. Стипендія даєся каждый рік на срок, як правило, од двѣх місяцѣв (мінімум) до чотырьох місяцѣв пѣд час академичного року (септембер-юній). Особам, котрі дѣставуть стипендію Стівєна Чєпы, буде заплачено за дорогу літаком у Канаду і назад, они дѣстануть обязательну медіцинську страховку провинції Онтаріо і до того гроші в сумі 1600 канадських доларѣв на місяць. Из сих грошей стипендіат мусить платити за квартиру, котра буде для нього (неї) пригтовлена.

Стипендіаты стипендії Стівєна Чєпы будуть мати доступ до бібліотечных ресурсѣв Торонтського університету ай до публичных програм Центра європейських, російських і євроазійських студій.

Особы, котрі мають інтерес до стипендії, мусять подати короткоє (не бѣльше, як дві сторони) письмо, у котрому мають обрисовати цілю і план своїх студій. Єдно рекомендаційное письмо може быти доложено до плана, вадь загнано пѣзніше в отдільному конверті. Выштыку кореспонденцію мусай заганяти на слідующій адрес:

Dr. Robert Austin
Steven Chepa Fellowship
University of Toronto
CERES-Munk Centre
1 Devonshire Place
Toronto, Ontario M5S 3G3, CANADA

Стефан Фенцик

Є такі личности на Подкарпаті, імена котрих не мож було упоминати до падіння совіцького режиму. До них относиться Стефан Фенцик.

Стефан Фенцик родився 13.10.1892 року у Великих Лучках. Вун є племянником Євгенія Фенцика. Учився у Ужгородській, затым у Береговській гімназіях, котрі закончив із відличієм. Изучав філософію і теологію у Будапештському університеті, затым у Віденському (1910-1916 рр.). Стефан Фенцик изучав также право у Парижі, закончивши перед тым курси французького языка. Рукоположений у греко-католицькі священники у Будапешті у 1918 році. У тому же році вун продовжав изученіє права у Шарошпотоці, а у 1922 році у Дебрецені. Стефан Фенцик робив преподавателем учительської семінарії у Ужгороді, професором теології у Ужгородській духовній семінарії із 1918-1922 року. Даякий час Стефан Фенцик изучав музиковеденіє у Відню, із 1917 до 1920 року дириговав хором „Гармонія” при Ужгородському Кафедральному Соборі. Вун є автором мелодії Гимна Подкарпатських Русинув, издав 2 зборника „Пісні Подкарпатських Русинув” (1921-1923). У 1924 році Стефан Фенцик був назначений членом єпископської консисторії, а у 1929 році - проректором Ужгородської духовної семінарії. Стефан Фенцик був майамбіціозным політицьким діятелем у періоді між I і II Світовими війнами, айбо вун не муг займатися роботом лем у єдному напрямленію. Вун займався шилиякими ділами, в частности возглавив „Общество им. А. Духновича” із момента його основанія у 1923 р., був председателем его скаутської секції (1930-1944 рр.). Стефан Фенцик принимав участие у многих міжнародных конференціях і конгресах національных меншин у Європі: у Парижі (1926 р.), Белграді (1928 р.), Лембергу (1928-1929 рр.), Ризі, Софії, Бухаресті і Римі.

У 1934 і 1935 рр. Фенцик осуществив агітаційное турне між русофільськими організаціями у Америці. Написав многочисленні репортажі про роботу сих конференцій і конгресув, і также книгу про свої стрічі із русинськими емігрантами у США „Ужгород-Америка”

(1936 р.). Послі неудавшоїся попытки стати єпископом Мукачевсько-Ужгородської греко-католицької єпархії, полностью переходить у сферу політики.

Стефан Фенцик став будувати свою політицьку кар'єру на острій критиці правительства Чехословакії за його невыполненіє Сен-Жерменського мирного соглашения у вопросі автономії Подкарпатської Руси. Сесе стало основнов темов редактивованых ним новинок „Карпаторусский голос”, „Наш путь”, „Молодая Русь”. Сисі новинки издавалися на пожертвованія русинських імігрантських організацій у Америці і консульства Польщі у Ужгороді. Вун організовав также Русскую Національно-автономну партію.

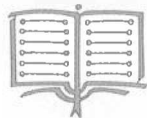
Послі возвращенія із Америки у 1935 році Стефан Фенцик був арестованый урядом Чехословакії, айбо скоро був освобожденый, бо був избраный депутатом Чеського Парламента по общому списку із „Чеським национальным объединением”.

У юнію 1937 року С. Фенцик отверг закон № 172 про автономію Подкарпатської Руси, як несоответствующий Конституції Чехословакії і Сен-Жерменському мирному договору. У условиях політицького кризиса 1938 року стараєся создати єдину Карпаторуську партію, сотрудничая із А. Бровдієм.

У первому правительстві автономної Подкарпатської Руси 11.10.1938 року, достав пост полномочного міністра газдуства. Йому поручили вести переговори про лінію демаркації Подкарпатя із Чехословакією, айбо вун дуже скоро був обвиненый уєдно із А. Бровдієм у

Будапешт, 1939 рік, кінець януара (29). У еміграції хор „Метеор” і знамі політицькі діятели автономної Подкарпатської Руси.

промадярській діяльності і лишений поста міністра. Після того утік у Будапешт, де виступав за вход Подкарпатя у состав Мадярщини. Після прихода мадяр на Подкарпатя, у 1938 році С. Фенцик був назначений депутатом верхньої палати Парламента. У 1940 році вун був избраный почетным членом Естергомського научного общества им. Св. Геллерта. Його виступлення і книга по вопросу предоставления русинам автономии лишилася без внимания у Будапешті. Из приходом Совіцької Армії у 1944 році був арестований СМЕРШем (совіцьков контразвідков).

Комуністичеські власті, знавучи про амбіціозність Стефана Фенцика, намагалися склонити його ид переходу на православіє. Вуд такої „ролі“ С. Фенцик категоричеськи отказався. Вун був осуждений так званым „народным судом“ до смертної казни 30.03.1940 р. у Ужгородській тюрмі. Йому предявили обвинение у „предательстві против народа“. Перед казнью його вызвали из камеры и сообщили, ош його помиловали и може нараз лишити стіны тюрмы и стати мукачевським епископом. „А кто мене назначить?“ - зазвідав С. Фенцик. Йому отвітили: „Московский патриарх“. На то Фенцик уповів: „Я є дуже грішний и несовершенный чоловік. Айбо не ем натulyко опустившимся, обы предати свою віру“. На другой день, 30 марта 1945 рока, вун був застрілений у камері тюремнов надзирательницьов, извістнов на тот час „партизанков Марушьов“. Реабілітірований 24.02.1992 рока.

Др. Стефан Фенцик проводив широку літературну діяльність. Його многочисленні произведения были издані на русинському, мадярському и німецькому языках. Його діяльність была разносторонньов. Уміщає у собі разні науки, котрі вун постиг, його упражнения діла скрипки, котрі вун составил, были рекомендовані пражським міністерством Просвіщенія діла школ. Статі др. С. Фенцика печаталися, у основном, у новинках „Наш путь“ и „Карпаторуський Голос“. Над изглядованям наслідія С. Фенцика много робить др. Енд-

ре Бедеи, историк, сын його двоюродної сестры Маріи Бедеи, урожд. Фенцик.

Список майважных произведений др. С. Фенцика:
История св. Геллерта у исторіи філософіи, Будапешт, 1918

Пісні Подкарпатських русинов, Прага, 1921

Пісні подкарпатських русинов, Прага, 1923

Галиція, Ужгород, 1928

Руководство к организации русских народных чтален им. А.Духновича, Ужгород, 1929

Список книг, рекомендованных у сільські бібліотеки Подкарпатської Руси, Ужгород, 1929

Чехословакия и карпатороссы, Ужгород, 1929

Инструкция „Русским скаутам Подкарпатской Руси“, Ужгород, 1930

Моя поїздка у Болгарію, Ужгород, 1930

Карпатороссы и Россия, Ужгород, 1930

Читанка діла народа, Ужгород, 1932

Интерпелации, Ужгород, 1936

Річ об автономіи Подкарпатской Руси, Ужгород, 1937

Прошлоє и будущее, Пийч, 1939

Автономія Подкарпатя и вопросы меньшин, Пийч, 1941

Русский народный календарь 1928-1929, 1934-1935 pp

Карпаторусский світ (отв. Редактор) 1928-1938

Діяльність общества им. А. Духновича за 1922/1926, 1929/1930, 1930/31, 1931/1932 pp.

Составила др. М. Лявинец

Література:

Др. Проф. И. Поп „Энциклопедия Подкарпатской Руси“

Др. Ласло Лёгеза „Др. Иштван Фенцик, преподаватель теологии“.

* Честовані читателі!

Слушайте передачу Русинського Радіо на габах 873 кГц кождый вторник у 21.30 на габах Кошшут Радіо Будапешт.

* Kossuth Rádió - Nemzetiségi műsorok Ruszin nemzetiségi műsor.

A műsor a Budapest 873 kHz-on és a regionális stúdiók hullámhosszán hallható minden kedden 21.30-22.00.

A műsor éjjel-nappal hívható telefonszáma: 06-1-238-7018 (hangposta).

E-mail címe: rena@kossuth.radio.hu

Мачошкова є Мачошкова !

12 октовбра 2006 рока великий зал словацкого Театра Йонаша Заборського у Пряшеві був заповнений до посліднього міста. И хоть не было великої реклами, и у городі не висіло много плакатув, білети были розкуплені за еден день. Не чудо. Свойов творчостьов и гостями презентувалася не якась

співачка, а наша Русинка Марія Мачошкова из нагоды свого 50-ручного співацького юбілея. Она доднесь світить на співацькому небі Русинув и Словакіи вобщє. До типирь не найшла діла себе нагороду. Бо діло иде не лем за спів, а и о личности, артистичному таланти співачки, про її природность на сцені, котра покоряє каждого. Завто и днись, по пятидесяти роках, можеме уповісти: „Мачошкова є Мачошкова!“

22 новембра 1956 рока Марька Мачошкова из Потічок, Свідницького окреса была принята у піддукланський український народный ансамбль у Пряшові. Способствовав тому тогдашний шеф ансамбля Юрій Костюк. Як шістнадцетирочна, уже виспівовувала його співанки. Молоденька, красна.

Обстала. Обыйшла світ. Не засталавля ся

Славнозвістный концерт, котрый був присвячений її творчеському юбілею, лем подтвердив слова, ош „Мачошкова ищи годна“, и люди її люблять. Концерт такой був зеркалом того, ош тота дрібна жіночка из чорными, як углики, очима, натуральным, таким типичным діла русинув голосом, своїми жунськими чарами, позначила генерації слушателєй, при тому обставшися сама собов. Жиє она у скромных условіях, не раз воєє из фінансовыми проблемами (така уже судьба тых, котрі ся наповно роздають, не думаючи про себе). Але її личность є таков, котра не дасть на себе чекати, усе находится люди, котрі юй помогавуть. Доказательством сього був и концерт.

Марька знає погладити.

Концерт був гарантійов того, ош наш край, наші люди у Восточной Словакіи, Русины из Шаріша, не здичавіли. Люблять красу. Хотять, обы їх ніжно погладити. Співанками, словом, своим чарующим появлением. Добрі ся тото слухало, бо вто было наше, руснацькоє. Співанки „Колим была мала, мала...“, „Ой, на плаю вівці пасу“, „Ой, співаю співаночки“, „Мамко, моя любя“, „Ходила я по садочку“, „Ей, гой, тілі, тілі“, одспівала співачка на свою повну силу и вернула слушателєй до былої славы ПУНА, бо наша співачка облетіла світ.

На концерті руснацькі ЕСА

Як и усе, и на сись раз, пані Мачошкова не думала лем про себе. Покликала на концерт и своих гостей. Ана Сервіцька, Анна Барнова, Анна Порачова, Наталія и Николай Петрашовски - што ни особа, то руснацькоє, співацькоє есо, кждєє из котрых иншак ся презентувало на хосен славы русинської співанки. Послі темпераментного выступлєня танцоров ПУЛЬСа из Земплінським чардашом, потішила своїми ніжными піснями Моніка Кандрачова из своим сыном Андрійом, котрый руководив оркестром на концерті. Емоції вызвала їх знаменита співанка „Ой, сыну, мой сыну“, котру интерпретаторы усилили поцілунком матері и сына.

„Старый“ добрый Янко Амброз из Телґарту

Не муг на сцені хибіти и „старый“ добрый Янко

Амброз из Телґарту, котрый виспівав про Марьку вінчик майпопулярніших співанок. У конци співачка заспівала собі из ним дует.

Дрішляк, Міністерка

А як прийшли поздравити свою „хресну“ члены группы Дрішляк из Вранова над Топлєв, то уже майже была переповнена програма. Прийшли и чудовалися, што туй туй русинув робить. У конци и самі стали бисидовати по-русинськи. Они пасовали ид програмі, хоть як собі гадаєме, ош Мачошковуй доста было своих гостей, айбо як можуть не хибіти похресники? Видко, уж ні. Также не хибіла на концерті и міністерка праці и соціальных діл Вера Томанова!

Щирі слезы радости

Марька ся радовала, співала и плакала. Щирі слезы на її лиці было видко, коли гарантка концерта, ведуча отділа культуры Пряшовського самосправного края Ева Арвайова высловила юй свое восхищєніє, котрое испытыває од малости, пожелала юй много здоровля и долгих літ жизни у єї прекрасному співаню. Признаніє усе потішить, главное - вуд публіки. Концерт состоялся, дякуючи спонсорам, межи котрыми не хибіли ани русины, дякуючи Пряшовському самосправному краю, Словенському театру Йонаша Заборського. Модератором програмы був бывший директор театра А. Духновича у Пряшові Ярослав Сисак. Частєє вечера був и фрагмент фільма Маріи Праслічковой про М. Мачошкову. Про режисуру и сценарій концерта постаралася Надя Юрковська. Слушателі, близька родина, почитателі Маріи Мачошковой, її колеги, знакомі и незнакомі люди, Словаки, Русины выходили из концерта радостными. Еден из її колег, бывший танцор ПУНА, уповів од сердца: „Уже давно не був им на такому щирому вечері межи праведными людьми. А Марька была така природня!... Не змінилася...“

Масме щастя, што она є межи нами. Дякуючи юй, єї співанкам, мы могли пережити вечер, повный людськости, добра и веселости. Сесе є необхідимі дарунки діла днишнього чоловіка.

Марія Мальцовська

Народны Новинки 41-43/2006

Потовашила др. М. Лявинец

THREE STARS – THREE GENERATIONS

Maria Mačošková • Anna Servička • Andrea Sikorjaková

Live in Concert at the 7th World Congress of Rusyns

ТРИ ЗВІЗДИ – ТРИ ГЕНЕРАЦІЇ TRY ZVIZDY – TRY GENERACIJI

Живий концерт

на 7. Світовім конгресі Русинів

Živýj koncert

na 7. Svetovom kongresi Rusyniv

Нові видання

Издательство „Карпатська весна“ выпустило книгу Каміла Найпавера „Від Кельтської Русинії, до Київської Русі“ (Ужгород 2006)

Найдавніші жерела про происхождение Київської Русі и етноніма „Русь“ до днішнього дня ищи не доста изгладовані. Ищи никому ся не удало аргументовано доказати неосновательность нормандської теорії. Удкі, коли и чому у IX століті на исторических просторах будущей Київської Русі появились русины (русы, руги, роксомоны), котрых літописы и учені историки называвуть „варягами“? Як у Карпатському регіоні очутились русины - автохтонное населеніє теперішнього Подкарпаття?

На сисі и другіє вопросы прадавньої исторії славянських племен вуд часув Кельтської (Галльської) Русинії до Київської Русі, роль русинув Рюрика, Діра и Аскольда, а также білых хорватув у формованю украинського етноса, пробує отвітати кандидат исторических наук Каміл Найпавер.

Издательством „Карпатська Вежа“ выдана книга „Енциклопедія Мукачева у именах“. Авторы Мирослав Дочинець и Василь Пагиря. У спердслові авторами зазначено: Мукачово - город особенный у историчнуї динаміці Подкарпаття и цілої Європы. Сесе її окремішня глава, її окремішня страница, овіяна духом романтики, калейдоскопом событий. Город соблазна діла завойователей и путешественников, город королівських личностей

и привілеї у давнину и високої общественно-політической енергетики у наші дні. Мукачово - важный центр духовности и культуры, ремісництва, торговли, виноградарства. Соцвітіє народностей, вір, традицій, менталітету на протяжені столітій замішало туй богатый генотонд, котрый щедро давав ростки интеллекту и таланту. У жорнах исторії мововся найдорощий и майціннійший хліб - хліб душі, як именовав його Александер Духнович. Мукачово богатоє своим золотым фондом - людьми. Се просвітелі - Василій Кукольник, Михаил Лучкай, Михаил Андрепла - Оросвиговський, Александер Митрак, историки - Иоанн Дулішкович, Тиводор Легоцький, політический діятелі давнины - Илона Зрині, Ференц Раковці II, Имре Текелі. Сесе многочисленні теологи, учені, композиторы, художники, спортсмены. Нынї мы кажемо про них, ош они є наша духовна опора, котра опріділяє наш менталітет, формує характер и сознание краян.

Сися книга - перва проба систематизовати мощный пласт акцептованных личностей, котрі были участниками исторического развития Мукачова. Книга є локальным собраниєм имен, котрі вплили свої личні голузки у вінок славы древнього и вічно молодого вароша над Латорицѡв.

Др. Степан Лявинец, Др. Маріанна Лявинец, Валерія Мориляк, Др. Янош Сабов, Ольга Сільцер-Ликович.

Матір Божа - наша постоянна заступниця

21 сентября ушыткі греко-католицькі вірники Подкарпатя празнують Руздѡ Пресятої Владычици нашої, Богородици та й Приснодіви Марії.

Як дознаємся из сятѡго Євангелія, у Галилейському Назаретови жив потомок царя Давида праведный Иоаким из жонов свойов Аннов, што происходила из первосвященнического рода Аарона. Благочестиві люди были извѣстні у вариші Назарет не своим царським происхождением, а смиренієм та й милосердієм. Они дожили до глубокої старости, айбо дітій не мали. Есе их дуже засмучовало, и они старательно молили Бога, обы подоровав йим сына ци дочку. У народі бездітність считали признаком гнѣва Божого.

Єнного раза на сятѡ обновленія Храма первосвященник Иссахар не прийняв од Иоакима жертву а ши й публично осрамив го за бездітність. Жаль та й тоска сердечна засмутили стариньких. И они ци май искренньов молитвов просили Бога зняти из них гуркое бесславіє, позор. Господь учув праведникув.

Настав радостный днь, коли у Анны родилася дочка, котру назвали - Марія. Есе была Пресята та й Преплагословенна Діва Марія, што од нїї мав ся народити Господь наш Исус Христос, Спаситель мира.

Коли Марії выповнилося три роки, родители одвели її у Єрусалимський храм діла воспитанія та й обученія. Туй Марія училася Закону Божому, рукоделію, много молилася, читала Сященное Письмо, та й строго додержовалася поста. Она выросла глубоко благочестивов, дуже скромнов та й работящов.

На пятнадцатому рокови йуй, за обычаем, треба было бы вернуться дому. Та родители її на тот час уже умерли, выйти замуж, оддатися она одказалася, бо дала Богови обіцянку навсе обстатися дівов. Товды сященики

обручили її из даяким родичом, што жив у Назареті, Иосифом, обы вун ся заботив про Марію, як добрый няньѡ про свою дочку. У хыжі Иосифа Марія жила дуже скромно, много робила та й молилася. Єнного раза появилася йуй архангел Гавриил из благов вѣстѡв, што Господь Бог выбрав її быти матіррю Спасителя людського рода од гріхув. Слова сисі оправдалися: од Пречистої Діви Марії родився Сын Божий, Господь наш Исус Христос, а Она стала Божов Матіррю, чеснішов од Херувимув та й славнішов од Серафимув, истиннов Богородицѡв.

Перед її величественнов Сятиньов та й побожностей склоняєся ушыток християнський світ. По суй причині днь рожденія Пресятої Діви Марії - єнно из самых важных християнських сятѡ.

Пресята Преплагословенна Приснодіва Марія прожила на сьому світі 62 года. Она была дочков, а й з рождением Исуса Христа й Матіррю ушыткого людського рода. Сята Церква присятила йуй чотири великих сятѡ. У її чисть одправляєся много церкувних служб, її спавлять у молитвах. Иконы из зображенням Богородици з младенцем Исусом на руках мож узрѣти у каждом храмі, у кожнуй хыжі благочестивых людей. Перед ликом Богородици вірники калялися та й каються у своих гріхах. До сьой сятині люди обрацаються при ушытких сложностях жызни. Опора в старости, утіха у журбі, надія безпомощным - Мати Божа. Она - помощница обіженим, бідным заступниця, голодным кормилиця, хворим изцілення, грішным спасеніє, ушытким християнам помуч та й охорона. Зато в ушыткі дні нашої жызни прославляємо Божу Матір, обы Она выпросила нам ласку од Бога та й прощення наших гріхув, а душам нашим - велику милость.

Александер Дулишкович

Встріча из вознесеным сыном Подкарпатской Руси

Про мене май є найкраснішим місяцем рока, а перед 60 роками був прекрасний и тым, ош приніюс конец нацизма и отворив пекельні ворота концлагерюв для тых, котрі пережили нацистське пекло. Товды русинський народ не знав, ош свобода родилася не для всіх, а што наша Подкарпатська Русь на місто свободи заже нищена не лем фізичное, але и духовное, а найліпші сыны русинського народа будуть подвержені сему геноциду.

Місяць апріль и май 2005 рока были гіперболов неисчисленых фільмув про другу Світову войну. Німці правдиво указали світу у неисчислимых документальных медіах правду про звірства німецького нацизма, айбо неольшевістська сторона демонструвала лем „чисту бойову славу“, тяжкі кіла орденув та медалов на грудях ветеранув и прапори из большевістськов символіков. Туй и там неофіціальні особности змінилися, у медіах говорилося о „грішках и хыбах“ сталінізму, способом, як кибы вшитко дуже добре, лем „поливка не была досолена“.

У року 1939, колись дуже скорой яри, стала перед нашов хижов кочія и повезла мою сестру и мене из родичами до Лалова (Мукачівщина) на греко-католическу фару, де був священником Федор Цибере. Там я увидів первый раз брата священника - Павла Цибере. Из діточов звідавостів позеравим на чорноволосого хлопа, котрый веємтно говорив из малым обществом сидячих за великим круглым столом. Мой отиць, педагог у русинський гимназії у Мукачові, а пущніше єи директор, задавав Павлові Цибере вопросы и дискутовав из ним, остальні присутствующі зачулися до дискусії тых двох. Павла Цибере добре собі запам'ятавим, бо як малый дїтвак, кидь до нас прийшли гості, так подлізим луд стул и вудти слїдїи им за событиями. Тото изробивим и у Лалові на фарі и замітивим, ош Павел Цибере має єдну топанку грубшу од другуй, бо од народження мав єдну ногу коротшу. Таким сись чорноволосый пан опстав у мойй діточуй памяти.

Зачалася война, кочія и надале 2 вадь 3 раз у році возила нас у Лалово, айбо Поли бачія, чорноволосого хлопа, уже не відівим, лем чувим туй и там, як наші родичі про него говорят але не розумівим, ош што. Вуд сыновцув Павла Цибере, котрі были мої ровістники, дозвідавим ся, ош Поли бачі є у Лондоні и по войні принесе много подарункув. Уже знавим, што тото є Лондон і Англія, бо зберавим поштові знамки. Был сьме злі сырохманы, як кибы то днись было, у сусіда Ковача украли сьме 3 труськи. Отець Федор найшов украдені зайці у хліві. Дуже скоро признали сьме грїх, труськи мусили сьме Ковачови вернути, боялисьме ся йти до двора, та труськи верли сьме через низьку городину, а єдна из них сконала. Уд мойого отця достали сьме реміньом по задницї, а отець Федор держав нам малу моральну „проповідь“, та мусили сьме помолити ся 3 Отче Наш и 3 Богородиці.

Войнові роки пройшли єден за другим. Павел Цибере, як член Бенешевой Чехословенської влады у Лондоні, из вшитких сил цілым своим интеллектом и знаннями боровся за будущее своей землі и цілого русинства. Русинський народ у сисі тяжкі роки из надеждов взирава на Лондон, удкидь чекав по войні приход свойого представителя и свободу діла Подкарпатської Руси. Послы свободи чекали ся и из востока, была то Свободова армія, большинство котрої состояло из русинув и других етникув Подкарпатя. У туй армії были подкарпатці-біженці по розпаді ЧСР и

дезертиры и военнопленні из мадярської армії, котрых на интервенцію Павла Цибере выпустили из концлагерюв. Было то великим разочорованєм, коли пуд час освобождения Подкарпатської Руси, Освободительна Армія не сміла заступити на територію Подкарпатя через Ужгород, Мукачово и другі города, лем через села, а на Дуклі сесі наші сыны были гнані у первых рядах, обы їх погибло што найбульше, бо спознали добре сталінізм и його ГУЛАГы, а могли бы по войні про них говорити.

За войны наші родичі учили нас дітей, же не смієме нікому прозрадити, ош они слухавуть Голос Америки, ББС и Москву. Близився термин первого выступления Павла Цибере из Лондона. На слова нашего представителя нетерпеливо ся чекало. Бывим школяром другого класса, коли зачувим первый раз славні позивні ББС: бум,бум. По нуй голос нашего представителя: „Дорогі мойі земляки! Дорогі братья русины!“

Мойі родичи щастливо ся усміхали и коментовали межи собов первый выступ Павла Цибере словами: „Якое щастя мы, русины майєме, ош такой мудрый політик, як Павел Цибере, представляє у Лондоні наші інтерєсы“.

Товды не думали ни Павел Цибере, ни мойі родичи, ани цілий русинський народ, ош намісто блаженного сна про обновление демократичного Чехословенска и автономной Подкарпатской Руси, приїде неолбарство лод лозунгом брехні про братство и приятельський интернаціоналізм. Павел Цибере у октовбрі 1944 рока из чехословацьков делегаційов приїв до Москвы. У Москві атмосфера переговорув межи чехословацьков делегаційов та совіцькими партнерами была отравлена. У Ужгороді, Мукачові и иншых городах и селах зачало ся ганоско „шептати“, ош Подкарпатська Русь буде совітами анексована и присоединена до України, и што зато совіцький уряд дозволяє людей арестовати и отвозити у Сибір. По цілуй Подкарпатській Руси политорганами 4-го Украинського фронта были організовані так звані „народні“ комітєты, котрі выдали манифест из „торжественным“ заявленієм: „Настало долгожданное историческое время покончить с вековой несправедливостью и навечно снова воссоединиться со своей родной Украиной... Примите нас верных сыновей и дочерей в свою семью.“

Ціла трагикомедия коло подписания манифеста „народного“ комітєта одогралася у мукачовському кінотеатрі 26 новембра 1944 р., она была организована политорганами 4-го Украинського Фронта, во главі из полковником Тюльпановым, про котрого ся говорило, ош робить и у СМЕРШу. Далші актеры были НКВД, дакотрі містні комуністы, а сигнал на цілу инсценацию выслапа Москва.

Так званный „манифест“, давали жителям Подкарпатя подписовати, майже каждый подписал, бо мусив. Зрілий чоловік зато, бо знав, што уже новых рабів „переправляють“ до сталинських концлагерюв на Сибір, школьські діти од 3-го класа и выше подписовали зато, бо и не знали, ош што подписують. Дакотрі подписали аж два разы та бульше, раз на роботі, другый раз у Магістраті, вадь инде на рогу улиці. За столами часто сиділи пьяні урядники, а кидь дако отказовався подписатися под манифестом из тым, ош уже на роботі подписал, та урядник выражався арогантно, ош кидь не подпише, може достати по пыску.

Стефан Попович
(продолжаєме у слїдуючому номері)

Білі Хорваты - легендарні предки русинов, а їх державноє формованя в Карпатах - перша Русь.

Начало нової ери - ери Ісуса Христа - не було майліпшим періодом в історії нашого краю-будущої Подкарпатської Русі. Кельти в 1 в.н.е. тихо і незаметно изійшли з історичної арени, і якийсь час наш край був, як за нього казали древні автори, terra incognita. Іменно у передвиженію великих індоєвропейських масивів - слов'янського, германського, балтійського, іллірійського, кельтського - і їх змішванню, з одного боку, із світом тюрко-монгольських азійських кочовників і близьких їм ірано-язычних кочових племен, а з другого - із античних цивілізаційов Рима і його наслідниці - Візантійської імперії, найдемо вытоки типирušных етнополітичних процесу в Європі.

У сих процесах значимое місце занимали племена Білих Хорватів, котрі лишили по собі майвидкіший слід у Велику переселенню народів на просторах Центральної, Восточної і Юго-Восточної Європи, што майсильніше вплинуло на формованя етносу в Карпатського регіона, і конкретно - Русинов.

І тут на помуч нам приходиться...візантійський імператор Константин УІІ Багрянородный (905-959) із своїм фундаментальним трудом „De administrando imperio“ („Про управління імперією“). Візантійський імператор і історик своїм закінченням робив на основі достовірних документів, докладів візантійських дипломатів, майобразованих на тот час європейців. Мавучи добру інформацію, Константин УІІ детально описує великое державное формованя Хорватів, котрое занимало величезну територію уд вытокув Одера на типирušных чисько-польсько-німіцьких пригранич до степів Причорномор'я, де кочували Печеніги. Южна границя сій держави майже ош ся тягла поздовж сіверных границь Карпат. Сусідами сій держави были, як пише імператор, Білі Серби, часть котрых, слідувачи за племеном п'ятох братів і двох сестер, і собі пушла на юг, де осіла на зямлях типирušної Сербії. Третья часть Хорватів опстала на місці, і суть они там по днисьний день. Сесе Лужицькі Серби, котрі живуть у юго-восточнуй части ФРН довокола варишув Котбус (Хотебюз - серб.) і Баутцен (Будешин - серб.).

Інформацію візантійського імператора за Білих Хорватів пудтверджують арабські мандрівники, торговці і дипломати того часу - Масуді, Ібн Руст, Ал Бекрі, Гардісі і „Персидський географ“. Знав за екзистенцію хорватських племен коло сіверных берегів Карпат і англійський король Алфред (849-900). Таким образом, факт екзистенції держави Хорватів поздовж сіверных берегів Карпат пудтверджується документально. Вольов історичної долі періода Великого переселення народів, сарматські племена Хорваты і Сербы оказались на сіверных берегах Карпат межі слов'янами, де і установили своє панованя-власть (так ги Варяги межі подністровськими слов'янами, а Болгари - балканськими). Свій політичний вплив они помалы розширили і на южні береги Карпат, заселені тым часом слов'янськими племенами, предками южнокарпатських русинов.

Історична доля заверпа Сербів і Хорватів межі Слов'ян. Но неопозеравучи на свою военну силу, їх не было натужко много, обы гонни были змінити слов'янськое языковое і етнічне окруженіє, хоть і організували місних слов'ян у державное сообщество. Они дали їм своє імня, но сами доста скоро слов'янізувались (як того ся

стало із Варягами і тюрками-болгарами). Но тут возникать другий вопрос: як і коли сарматська група Хорватів трафіла до нас, в Середню Європу?

Перші спомины за слов'ян, котрі ся оказали под властью Сарматів, мы находиме в труді візантійського історика 6 в.н.е. Прокопія под назвов „Історія войн Юстиніана із персами, вандалами і сотами“. У Прокопія находиме имена „Склавіны“ і „Анты“, причому історик говорить, ош сисі назвы в його часы были нові, бо переже Слов'яни были знамі под именами „Спорої“, „Спори“...Історик германських племен Готів знає їх як „Спалеї“. „Спалеї“ жили у Восточнуй Європі на нижнуй течії Донця, Дона і Дніпра у 1-2 вв.н.е., удносилися до аланської групи Сарматів. У 2 в.н.е. германці Готи розбили Сарматів, які пановали над слов'янськими земледільцями придніпровських земель.

Так того было в Середнуй і Восточнуй Європі до середини 4 в.н.е. У другуй половині 4 в.н.е. правитель Остготів Германаріх (350-370) почав широку експансію на восток, юг і сівер. Военна дружина Германаріха была дубрі організована, зато і розбивала усі племена, што ся трафіляли їм на пути. Так ся появило величезное державное об'єднаня, котрое занимало практично уштку Восточну Європу уд Балтики до Чорного моря. Чекалося, ош германці Остготи продовжать діло правительів і організаторів восточноєвропейського регіона, т.е. будуть достойними наслідниками Аланів-Спалеїв і Антів.

Но іппінь сим часом із Центральної Азії рушили на запад агресивні племена Гуннів, котрі нанесли чувствительный удар по народах Європи, нарушили спокій множества племен на величезнуй просторі уд Понта до маркоманів і квадів (германських племен), і явилися причиною небывалого за величиню переміщення народів європейського континента, т.зв. Великого переселення народів. Сесе переселення народів, направленое уд границям Римської імперії, котра єдина гонна была захищити народы уд варварів-гуннів, майспершу обхватило Карпатський басейн, де ся нарушила політична стабільность і создалася величезна етнічна мішанина. Гунны в середині 5 в. перейшли Карпати і засіли Дунайську рунину.

Айбо розбиті Анты, што осіли в басейні Дніпра і Дона, помалы прийшли уд собі, і по пораженію Гуннів у битві на Каталаунських полях в Галлії (451), і смерті їх вождя Аттіли (453), тіло котрого, як гласить легенда, покойиться дись на споді нашої ріки Тиси, розпалася і держава Гуннів. Анты по сьому не лем возобновили своє панованя у Восточнуй Європі, но і посунули границі свої „державы“ до нижнього Дніпра і Дуная. У 6 в.н.е. практично завершився процес слов'янізації Антів.

Возобновлена „держава“ Антів, тым часом уже слов'янізована, проєкцістовала ищи сто років. 558-го року із востока рушила в Європу нова орда - мішанина племен тюркського, монгольського і манджурського походження, котрых вели Авары. На пути їх хода в Середню Європу, а точніше в Дунайську низину, за котру они ся наслушали много доброго уд опстатків гуннських племен, што ся вернули додому, оказалась „держава“ Антів. Авары легко розбили племя Дулебів, што захищало сисю „державу“, часть із них плінили і поселили на Тисі. По сьому погрому Анты наохтема цезавуть не лем з європейської арени, но і з історії уцілові.

А Хорваты, аланські родики Антув, тым часом засідають територію на сівер уд Карпат, и починають там ґаздовати.

Літописець германського племені Ланґобардів у кунци 5 в.н.е. пише, ош його племя, котрое в цілому процесі Великого переселення народів ишло поздовж Лабе на юго-восток, мало пруйти часть державы „Антанаб“ дись у сівернуй Сілезії вадь у Нижньох Лужицях. Сесе указує на то, ош западні границі державы Антув тым часом сігали аж вирьхньої части Одера. Идучи дале, Ланґобарды в горах „ґарвадя“, „ґарвата“, т.е. в горах „Хорватув“, натрапили на силное племінное обєднаня, котрое читаво їм ся уперало. Сесе ищи раз указує на силу Хорватув, на то, ош они были панувнов частьов „Антанаіба“, „державы“ Антув на сіверных берегах Карпат у майзападнуй їх части.

Факт перебування словянізованого аланського племені Хорватув у сіверных Карпатах, на тот час труднопроходимых, и помуг їм доста легко и без страху пережити аварський погром, при котрум пострадали їх сопплемінники и покровителі Анты. Словянізовані Хорваты так ся ставут головным фактором словянської історії Середньої Европы 6-7 вв. Они дубрі розуміли, ош уд Аварув, што розбили їх родичув Антув и засіли Дунайську низину, мож и напада чекати. Зато они и намыгавутся якмайліше укріпити переходи у Карпатах. Сесе дало возмогу Хорватам закріпити тут своє панованя над словянськими племенами и сформовати державное утвореня, именованое візантійським імператором

Константином У11 Баґрянородным Білов Хорватійов. Позеравучи на територію сій „державы“, котра доходила до нижнього Дніпра на востокі, тяглася через ушитку Галичину, Сілезію и кунчалася у сіверо-восточнуй Чехії, логічно предположити, ош булша часть подчиненых Хорватами місньох племен удносилася до западного конаря словян - до Поляків и Чехув. Самі Білі Хорваты у свойув „державі“ спершу складали лем панувну часть общєства. Зато и не чунно, ош они доста легко знималися з міста, коли їм ся кортіло поглядати даку военну добычу у Візантії.

За смілусть и бойовитусть Білых Хорватув, и за їх легкусть перемены міст биваня, знав и Константинопольський імператор Іраклій, бо коли у 626 р. Авары обкружили Константинополь, імператор Іраклій попросив помочи у Білых Хорватув. И за то, што они розбили Аварув (сталося тото на Балканах, бо Білі Хорваты пушли до Константинополя поздовж Дуная, обы уйти у тыл Аварам), візантійський імператор Іраклій поселив їх у провінції Іллірія, де на тот час уже была словянська колонія. И кідь на клич константинопольського імператора Іраклія на юг пушло из сіверных и южных берегів Карпат доста много хорватських вуждів из своим воськом, што послабило Білу Хорватію, айбо она и в 7-8 віці, и в першув половині 9-го віку надале опставалася як окрайинное у тогочаснуй Европі державное образования.

Дмитрій Поп, Ужгород

Рецепты

Русинської кухні

Поливкові русинські стравы

Крумплі подбивані по-ромочувськи

У 1,5 л киплячої води дати порізану на кубики морков. Коли до половини морков зварилася, додати порізану на кубик колбасу (бужену), а затым порізані на кубики крумплі. Коли крумплі зварилися, заправити сметанов (300 г). У 200 г молока розмішати пів столової ложки муки и улляти у киплячу воду. Сюда додати жменьку зеленого гороха. Зварену поливку припарадити челленов папригов, розмішанов у маслі (олаю) и зеленев петрушков.

Зеленинова поливка

Порізати на кубики морков, петрушку, зеллер, мало цвітної капусти, 1 цибулю. Ушытко усыпати у воду. Коли до половини зварилося, додати порізані на кубики крумплі. У окремішній воді зварити ґрізові галушки (100 г ґрізу, 1 яйце, білок збити окреме и змішати из жовтком и ґрізом). Зварену поливку зняти из огня и покласти у неї зварені галушки. Припарадити зеленев петрушков.

Грибова поливка

20 г сушеных ґрибів замочити у 0,5 л воды. Най постоять 0,5 години. Зварити ґрибы у 2 л воды. Порізати на кубики 4-5 середньої величини крумплі. Поресельовати 2 морквы. Посмажити, додати 1 чайну ложку челленої попригы. Залляти водов, де варипися ґрибы. Кить вода дуже темна, то дати єї менше, а додати чистої воды. Най кипить 5 мин. ґрибы порізати на маленькі дарабчики и дати у поливку. Солити по смаку.

Варіант: сушені ґрибы покласти варити, коли до

половини зварилися, додати морков, петрушку, королабу. У зварену поливку порізати кубиками крумплі (або лашку, або рішкашу).

Марія Алмашій
Ужгород

Грибні русинські стравы

Вареники из ґрибами

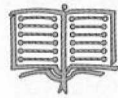
Одварені и подробені сушені авады свіжі ґрибы змішати из обсмаженов цибулів, мож додати мілко нарублену зелень петрушки и молотый чорный попер, кидь начинка суха, мож додати мало ґрибного отвара авады пюре из круплів. Замісити тісто и наліпити вареники из ґрибнов начинков, варити у солєній воді. Полити сметанов.

Грибні котлєты

ґрибы пропустити через мясорубку уєдно з размоченым и ужатым білым хлібом, додати посмажену цибулю, єдно яйце, зелень петрушки. Ушытко перемішати, сформовати котлєты, выпєчи у масті. Подавати из сметанов авады из томатным соусом, одвареными крумплями и солєными авады мариноваными огурками.

500 г солєных ґрибів, 2 кусня білого хліба, 1 цибуля, зелень петрушки, єдно яйце.

Валерія Мориляк

ОКТОБЕР

Евменій Сабов

1.10.1859

- Родився Евменій Сабов, автор книги „Русская граматика и читанка літературного языка карпаторусских“ /1890/, и ціннійшої книги „Хрестоматія церковно-славянских и угро-русских літературных памятников с прибавлением угро-русских народных сказок на подлинных наречіях“.(1893)

2.10.1989

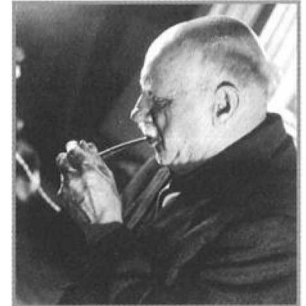
- Умер Юрій Цимбора, знамый композитор и куптурный діятель Прящевщини..

2.10.1891

- Родився Йосиф Бокшай, найзнаменитый художник на Пудкарпатю, уедно из А. Ерделієм рахуеся основателем пудкарпатської школы живописи. Член-корр. Академії Искусств СССР.

2.10.1930

- Родився Михаил Алмашій, заслуженый учитель, краєзнавець, фольклорист, председа-тель Обласного Общества имени А. Духновича на Пудкарпатю, основатель и диригент „Хора стародавньої співанкы пудкарпатських руси-нув“. Обробив многі русинські народні співанкы. Выпустил ряд книг.

Йосиф Бокшай

Глубоко изучив педагогическое наследіе А. Духновича.

3.10.1852

- Родився др.Коломан /Калман/ Демко, педагог, историк, член Мадярської Академії Наук. Был директором гимназіи у Будапешті /Товосмезеутцаі Фёгимназіум/, котра стала просвітительским центром вшиткых русинов Мадярщины. Організовав первый греко-католический хор у Будапешті. Был депутатом парламента, редактором альманаха и ряда газет.

3.10.1983

- Умер Янко Фейса один из первых поетув, писавших по-русинськи у Югославіи /1929/. Дуже популярні суть его стихи и пісні діла дітей.

5.10.1830

- Родився Тиводор Легоцький славный археолог, краєзнатель, историк, збиратель и удаватель угро-руських народных пісень. Основатель красведческого музея у Мукачеві.

Михаил Алмашій

5.10.1844

- Родився Евгеній Фенцик, знатый прозаик. ученый-славист, поет, просвітитель, редактор духовно-літературного журнала „Листок“, автор учебников для русинських дітей и сборника церковных проповідей.

5.10.1908

- Родився видный этномузиколог, композитор и диригент Онуфрій Тимко (псевдонім Тон). Выдав 4 томы наших народных популярных пісень и много студій по истории и фолклори-стиці. Умер 24.09.1989 р.

6.10.1886

- Родився Георгій Геровський - языкознатель, діалектолог, педагог, историк, етнограф. Умер 5.02. 1959 р. у Пряшеві.

8.10.1821

- Умер у Мукачові Иоанікій Базилович, церковный діятель, историк.

9.10.1976

- Умер у Празі Іван Шлепецький, историк літературы, куптурно-просві-тельський діятель.

12.10.1997

- У Ужгороді был одкрытый пам'ятник А. Духновичу. Автор М. Белень.

13.10.1892

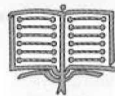
- Родився др. Стефан Фенцик, извісний преподаватель теології у Ужгороді. Організовав издание „Карпаторуського голоса“. Был посланцем Общества Подкарпатських русинов у многих странах Европы. Проводил широко

Іван Шлепецький

Др. Стефан Фенцик

ОКТОБЕР

літературну діяльність, написав много книг, статей, в тому числі „Читанка для народа“, „Руский народный календарь“ и др.

14.10.1855 - Родився в Ужгороді Юрій-Калман Жаткович.

14.10.1888 - Родився Федор Аристов, историк, основатель Карпато-русского Музея у Москві, автор многочисленных работ по бібліографії Пудкарпатської Руси.

15.10.1920 - Родився И. Комловший, учитель, писатель, публіцист, краєвед. Один из організаторів „Союза угро-русских писателей“ (1940-1944). Написав булше, як 200 новел, одноактных забав. (1938-1943). Широко знамый як бібліофіл, позбирав найбулшу на Пудкарпатю колекцію по історії, літературі Подкарпатської Руси.

16.10.1837 - Родився Александер Митрак, талантливый писатель, етнограф, составитель капітального „Русско-мадярского“ и „Мадяарско-русского“ словарюв.

18.10.1833 - Родився Августин Єнковський, священник. Быв не лем чесным

духовным пастырем, но и славным унаходителём самоуком. Року 1873 сконструктовав жатку-сноповязачку, шіфный мотор, улики, за які у 1892 році був удостоеный премії на выставці у Будапешті.

19.10.1911 - Родився Федор Манайло талантливый художник европейского уровня. Май знамениті його композиції на мотивы карпатських легенд и балад, котрі поражають своими красками и самобытностью.

19.10.1849 - Делегация русинов передала австрійському цісарю меморандум, у котрому требовали признати русинов за окремый народ из ушыткими правами и привілегіями.

20.10.1912 - Родився у Ужгороді Дезидерій Задор, извісний композитор. Дуже рано проявив способности до музики. У 12 рокув дав перший самостоятельный

концерт, з великим успіхом. Закончивши Пражску Консерваторію (рояль, орган, композиція), робив референтом по фольклорной музиці Пудкарпатя, што дало ему возможность зобрати и выдати

зборник русинських пісень из 156 произведений. Быв першим директором Ужгородского музучилища, а з 1974 рока професором Львовської Консерваторії. Сочинив много прекрасных музыкальных произведений. Воспитав ціле покоління талантливых музыкантов. Умер 19 сентября 1985 рока у Львові.

20.10.2003 - У Будапешті вийшов первый номер журнала „Русинський Світ“. Выдає Вседержавное Русинское Меншиновое Самоуправление, и Общество им. А.Годинки.

23.10.1918 - На Конгресі средне-европейских освобожденных народов, серед 11 народностей Германии и Австро-Вен-

грии русины были признані окремішнім народом из окремов державов „Руска Краина“.

27.10.1909 - Родився Михаил Ковач, великий поет и писатель русинов Бачки.

28.10.1751 - Родився у Глухові (Україна) Димитрій Бортнянський, світової славы композитор русинського (лемківського) происхождения.

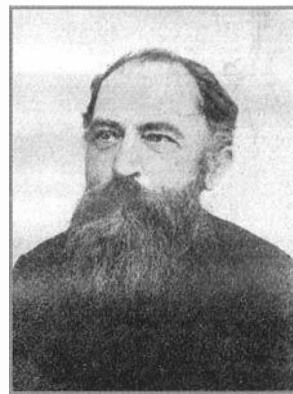
31.10.1976 - Умер у Сент-Клері (Америка) Андрій Шлепецький, церковный діятель, писатель, публіциста.

Юрій-Калман Жаткович

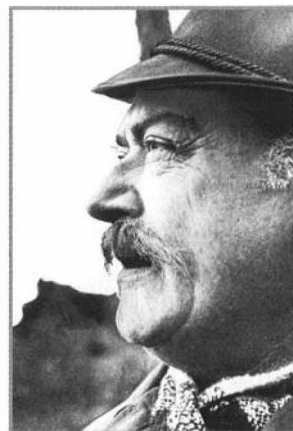
Дезидерій Задор

Александер Митрак

Димитрій Бортнянський

Федор Манайло

Октовбер

1 неділя

2 понеділок

3 второк

4 середа

5 четвер

6 п'ятниця

7 субота

8 неділя

9 понеділок

10 второк

11 середа

12 четвер

13 п'ятниця

14 субота

15 неділя

16 понеділок

17 второк

18 середа

19 четвер

20 п'ятниця

21 субота

22 неділя

23 понеділок

24 второк

25 середа

26 четвер

27 п'ятниця

28 субота

29 неділя

30 понеділок

31 второк

17 неділя по Сош. Св. Духа.

Покров Пресвятої Богородиці

Кипріяна, Юстины

Діонизія муч.

Еротея, Анонія св. муч.

Харитины преп.

Фомы ап.

Сергія и Вакха

18 неділя по Сош. Св. Духа. Пелагії

Якова ап.

Евлампія и Евлампії св. муч.

Пилипа ап., Теофана

Прова

Карпа и Попілы муч.

Назарія, Козмы

19 неділя по Сош. Св. Духа. Лукіана

Лонгина муч.

Осії прор.

Луки ап. Еванг.

Иоилы преп.

Артемія муч.

Иларіона вел.

20 неділя по Сош. Св. Духа. Аверкія

Якоба ап.

Ареты

Маркіяна и Мартирія

Димитрія вел. муч.

Нестора муч.

Терентія

21 неділя по Сош. Св. Духа.

Анастасії муч.

Зиновії и Зиновія муч.

Стахія

РМС Будапешта послі выборов.....стр.2

Др. Маріанна Лявинец

Юбілей великого майстра подкарпатської школи живописи Йосифа Бокшая.....стр. 3-4

Йолана Чегиль

Резиденція - ужгородський греко-католицький Кафедральний Собор.....стр. 5

Оксана Гаврош Юлій Віраг..... стр. 6

Др. Степан Лявинец „Энциклопедия Подкарпатской Руси” стр.7-8

М. Дочинець, В. Пагурия Иоаникій Базилевич..... стр. 8

Стипендия Стівена Чепы.....стр. 8

Др. Маріанна Лявинец Стефан Фенцик..... стр. 9-10

Марія Мальцовська Мачошкова є Мачошкова!..... стр.11

Редакція Нові книги..... стр. 12

Стефан Попович

Встріча из вознесенным сыном Подкарпатской Руси..... стр. 13

Димитрій Поп

Білі Хорваты - легендарні предки русинов.....стр. 14-15

Марія Федорк, Валерія Мориляк Рецепты русинської кухні..... стр. 15

Пам'ятні дати..... стр. 16-17

Церковний календарь..... стр.18

Kiadja
az Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzat
Felelős kiadó: ORKÖ (elnök Gircz Vera)

A szerkesztőbizottság tagjai:

Dr. Ljavinyec Sztjepán

felelős szerkesztő

Dr. Lyavinecz Mariann

szerkesztő;

Morilyák Valéria, Szilcer-Likovics Olga, Dr. Szabó János;

Manajló András - művészeti szerkesztő;

Szkiба Irén - szerkesztőségi titkár;

A szerkesztőség címe:

1147 Budapest, Gyarmat u. 85/b.

Tel.: (06-1) 468-2636

Fax: (06-1) 220-8005

E-mail: ruszinok@freemail.hu

lavinec@freemail.hu

http:// www.ruszinvilag.hu

Nyomdai munkálatok: **AMG experts Bt.**

Выдає:
Вседержавное Русинське Меншинове Самоуправление
Отвітственный выдаватель: ВРМС (председа Віра Гіріц)

Члены редакции:

Др. Степан Лявинец

отвітственный редактор;

Др. Маріанна Лявинец

редактор;

Валерія Мориляк, Др. Янош Сабов, Ольга Сільцер-Ликович;

Андрій Манайло - художественный редактор;

Ірина Скиба - секретарка;

Адрес редакции:

1147 Будапешт, улица Дярма 85/б.

Тел.: (06-1) 468-2636

Факс: (06-1) 220-8005

E-mail: ruszinok@freemail.hu

lavinec@freemail.hu

http:// www.ruszinvilag.hu

При передрукуванні посилатися на "Русинський Світ"

ISSN: 1785-1149

Появлення новинки пудпоровали: Фондація Национальных та Етнічних Меншин Мађарщини,

Вседержавное Общество Русинської Интелігенції имени Антонія Годинки,

Фондація "За Русинує" и Общество Русинської Культуры.

A lap a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány,

Hodinka Antal Országos Ruszin Értelmiségi Közhasznú Egyesület,

"Ruszinokért" Alapítvány és Ruszin Kultúráis Egyesület

támogatásával jelenik meg

1000 példányban.

Картини Йосифа Бокшая

Автопортрет. 1925 р.

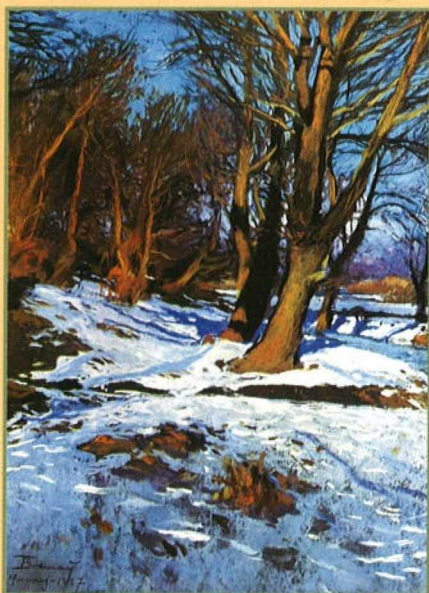
П'язц у Ужгороді. 1926 р.

Хустський замок. 1942 р.

Строительство моста. 1948 р.

Зима. 1927 р.

Терен цвітіння. 1953 р.

На укладці: робота Йосифа Бокшая "Ужгородський замок" 1955 р.